

Liite: Toistuvat tehtävätyypit

Tietyt tehtävätyypit toistuvat Kymppi-kokonaisuuden tunneilla, jotta oppilaat harjaantuvat näiden menetelmien käyttöön ja keskustelut syvenyvät. Nämä menetelmät ovat ajatuskartta, mielipidejana ja VTS eli Visual Thinking Strategies. Ne on ohjeistettu tässä yksityiskohtaisesti.

Ajatuskartta ryhmätyönä

Ajatuskarttaa voi käyttää opiskeltavan asian havainnollistamiseen tai ideointiin. Ajatuskarttojen teko helpottaa suurien asiakokonaisuuksien hahmottamista ja asioiden välisten suhteiden ymmärtämistä.

Tyhjän paperin keskelle kirjoitetaan tai piirretään kartan pääasia eli avainsana. Siihen liittyvät alakohdat piirretään haarautumaan siitä pensasmaisesti. Nämä alakohdat yhdistetään ylä- ja alakohtiinsa viivoilla ja muilla piirroselementeillä. Värejä, erilaisia muotoja ja piirroksia voi käyttää rohkeasti. Kartan visuaalisen monimuotoisuuden tarkoitus on havainnollistaa asioiden keskinäisiä suhteita ja myös auttaa muistamaan asiat paremmin vahvojen visuaalisten mielleyhtymien kautta.

Harjoitelkaa yhdessä tekniikkaa siten, että opettaja tekee ryhmän ideoiden pohjalta taululle ajatuskartan, jonka avainsana on LAPSI.

Ajatuskarttoja tehdään muutamalla oppitunnilla Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuudessa. Kun ne toteutetaan ryhmätöinä, voit ohjeistaa ryhmiä niin, että kirjuri tai kirjurit keräävät koko ryhmän ideoita ja kirjaavat niitä ajatuskarttaan. Sano, että kiinnität erityistä huomiota siihen, miten koko ryhmä osallistuu ja onko vuorovaikutus toisia kohtaan kannustavaa.

Mielipidejana

Raivaa luokasta tila tai siirtykää tarvittaessa käytävälle. Kiinnitä ”janan” vastakkaisiin pätyihin laput, joissa lukee: Samaa mieltä, Eri mieltä tai vaihtoehtoisesti värikoodatut paperit (esim. punainen, vihreä).

Selitä oppilaille: Esitän väittämiä. Mieti rauhassa, mitä mieltä olet, ja siirry sitten mielipiteesi mukaiseen kohtaan janalla. Älä pyri vaikuttamaan toisten mielipiteisiin. Kaikilla on oikeus omaansa. Kuuntele keskusteluiden aikana tarkasti toisten perusteluja.

Valitse listalta omalle ryhmällesi sopivia väitteitä tai keksi omia. Voit halutessasi myös osallistaa oppilaat keksimiseen. Jokaisesta väitteestä ei tarvitse keskustella, mutta jotkin voi purkaa perusteellisemmin esimerkiksi näin: Kun oppilaat ovat valinneet kohdan janalla, he voivat hiljaisesti jutella lähellä itseään olevien kanssa, miksi ovat valinneet kyseisen kohdan. Sitten voit pyytää oppilaita kertomaan yhteisesti perusteluja omalle valinnalle. Idea on, että kaikki ottavat mielipiteen, mutta ketään ei pidä painostaa perustelemaan valintaansa ääneen, jos ei tunnu mukavalta puhua kaikkien kuullen. Yhteisessä keskustelussa voit kysyä vaikka näin: ”Kuka teistä, joka on valinnut mielipiteen ”samaa mieltä”, voisi kertoa meille kaikille, millaisia perusteluja teidän porukassanne oli valinnalle?” Voit myös kysyä oppilailta, haluaisivatko he vaihtaa paikkaansa kuultuaan muiden näkökulmia.

Harjoituksen tavoitteena on myös oppia, että mielipidettänsä saa muuttaa!

VTS eli Visual Thinking Strategies

”Taide- ja mediakuvat voivat innostaa lapsia keskusteluun lapsen oikeuksista. Hyvä ja osallistava keskustelu kuvista vaikuttaa lapsen oman kriittisen ja luovan ajattelun kehitykseen ja saattaa johtaa jopa asennemuutokseen.” (Satu Itkonen)

VTS eli Visual Thinking Strategies on yhdysvaltalaisen psykologi Abigail Housenin ja museokasvattaja Philip Yenawinen kehittämä menetelmä visuaalisten taiteiden opetukseen. Yhdysvalloissa menetelmä on monen koulun opetusohjelmassa. Menetelmä sopii erinomaisesti Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuteen, koska se vahvistaa lapsen oikeutta mielipiteeseen (artikla 13). Menetelmä edellyttää turvallista ympäristöä ja toimii parhaiten pienehkön ryhmän kanssa. Yhden kuvan katseluun menee aikaa kymmenisen minuuttia. Huolehdi siitä, että myös kuvissa esiintyvien lasten oikeudet toteutuvat eli ettei heitä ole kuvattu vaikkapa hyvin epäedullisissa tilanteissa.

Menetelmän vaiheet:

1. Kuvan tarkastelu hiljaisuudessa (muutama minuutti)
2. Kysymykset tulkinnan aikana. Käytä kolmea toistuvaa kysymystä:
 - Mitä tässä kuvassa on meneillään?
 - Mikä saa sinut ajattelemaan, että...?
 - Mitä vielä voimme löytää kuvasta?
3. Loppupäätelmiä ei tehdä. Kiitetään ryhmää.

Katselun kulku esimerkein:

- Pyydä ryhmää tarkastelemaan kuvaa parin minuutin ajan hyvin tarkasti ja täyden hiljaisuuden vallitessa.
- Menetelmään sisältyy kolme ohjaavaa kysymystä.
- Kysy: **1. Mitä kuvassa on meneillään?** Anna vastausvuoro yhdelle (vapaaehtoiselle) oppilaalle kerrallaan. Kun oppilas kertoo, toista hänen lauseensa omin sanoin ja näytä kuvasta hänen tarkoittamaansa asiaa. Esimerkki: Oppilas: "Siinä on lapsia pesulla ja toi tuolla reunassa on iloinen ja toi lettipäinen tyttö on pelokas". Opettaja: "Siis tässä on mielestäsi lapsia pesulla."
- Kysy: **2. Mikä saa sinut ajattelemaan, että...?** Esimerkki: Opettaja: "Mikä saa sinut ajattelemaan, että tämä lapsi on iloinen ja tämä pelokas?" Oppilas: "No koska se poika hymyilee ja sillä tytöllä on kauhistunu ilme". Opettaja: "Siis ajattelet, että näistä suiden ilmeistä näkee, että toinen on iloinen ja toinen pelokas?" Oppilas: "Joo".
- Kysy: **3. Mitä vielä voimme löytää kuvasta?** Esimerkki: Oppilas 2: "No voiskohan noi lapset olla leirillä tai sellaisessa koulussa, jossa asutaan." Opettaja: "Mikä sai sinut ajattelemaan leiriä tai sisäoppilaitosta?" Oppilas 2: "No, kun ei ne varmaan oo saman perheen lapsia ja näyttäisi että ne on iltapesulla." Opettaja: "Lapset näyttävät siis olevan mielestäsi iltapesulla ja koska he näyttävät aika samanikäisiltä, niin ei ole todennäköistä, että he olisivat kotona iltapesulla."
- Kysy uudestaan: **3. Mitä vielä voimme löytää kuvasta?** Oppilas 3: "Toi kuva on otettu varmaan sata vuotta sitten". Opettaja: "**Mikä saa sinut ajattelemaan, että kuva on satavuotias?**" Oppilas 3: "No se on mustavalkoinen ja sitten noitten lasten vaatteet on ihan vanhanaikaisia." Opettaja: "Se ettei kuvassa ole värejä saattaa siis mielestäsi viitata vanhaan kuvaan, ja sitten nämä lasten asusteet kuten polvihousut ja henkselit tässä (näyttää) voisivat olla entisajalta." Opettaja: "Kiitos kaikille."

Kuva: Lapset ovat iltapesulla Helsingin lastentarhojen kesäsiirtolassa. Kuvaaja tuntematon. 1918.
Lähde: Helsingin kaupunginmuseon kokoelmat, CC BY 4.0.

Tärkeää:

- Jokaisella on oikeus omaan tulkintaansa. Ohjaaja ei arvota tulkintoja sanomalla esimerkiksi "Hyvä!" tai muuta vastaavaa.
- Muutama oppilas voi käyttää puheenvuoron, mutta ihan liikaa aikaa ei kannata käyttää yhteen kuvaan. Muistuta kuitenkin toisten kuuntelemisen tärkeydestä.
- Opettaja toistaa aina omin sanoin kuulemansa ja näyttää kuvasta kohtia, joihin ajattelee oppilaan viittaavan.
- Aina, jos oppilas tekee jonkun tulkin, sitä tarkennetaan kysymyksellä 2. eli Mikä saa sinut ajattelemaan...? Jos oppilas vaikka sanoo, että kuvassa on iloinen tyttö, ohjaa opettaja hänet selittämään, mistä hän teki päätelmän iloisuudesta. Menetelmä vahvistaa kielentämisen taitoja ja sopii myös erinomaisesti suomea harjoitteleville oppilaille.
- Lopuksi ei tehdä mitään yhteenvetoa tulkinnoista, vaan ainoastaan kiitetään ryhmää. Myös ne, jotka eivät päässeet tulkitsemaan ääneen, saavat siis pitää mielessään omat tulkintansa, jotka kaikki ovat yhtä arvokkaita ja oikeita.

Voit lukea VTS-menetelmästä lisää Ateneumin yleisötyöpäällikkö Satu Itkosen artikkelista *Mitä näemme kun katsomme kuvaa? – Osallisuutta ja uusia näkökulmia VTS-menetelmällä* (materiaalipankissa).

